

Plan van Aanpak

Regionale Energie en Klimaat Strategie

Auteurs
Roelof Kooistra
Marc van der Steen

Datum
15/02/2019

Status
definitief

Klant
Gemeente Tilburg

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Doel van de REKS	3
3	Bevindingen van de kwartiermakers	4
4	Aanpak van de REKS	5
	4.1 Inhoud van de REKS	6
	4.2 Werkorganisatie en aansturing	9
	4.2.1 Stuurgroep	11
	4.2.3 Projectgroep	12
	4.3 Draagvlak en communicatie	13
5	Planning	15
6	Benodigde expertise	15
7	Begroting	16
	Bijlage: participatie & communicatie REKS regio HvB	17
	1. Doelen voor communicatie	17
	2. Uitgangspunten	17
	3. Doelgroepen	18
	4. Aanpak voor communicatie	19
	5. Communicatie en participatie in de praktijk	22
	6. Organisatie van de communicatie	23

Plan van Aanpak

1 Inleiding

Op 21 december 2018 is er een concept klimaatakkoord gesloten waarin afspraken zijn gemaakt om te komen tot een landelijke reductie van CO₂-uitstoot van 49% in 2030 en een uitstoot van vrijwel nul in 2050. Er is gewerkt aan verschillende sectortafels waaronder Elektriciteit, Gebouwde Omgeving, Mobiliteit, Landbouw en Industrie. Om tot het realiseren van de doelstellingen van met name de tafels Elektriciteit en Gebouwde Omgeving te komen zullen in 2019 Regionale Energie Strategieën (RES 'en) worden opgesteld. In Noord-Brabant worden 4 RES'en opgesteld: voor de regio's West-Brabant, Hart van Brabant, Noordoost Brabant en de Metropoolregio Eindhoven. In Hart van Brabant wordt nadrukkelijk ook klimaatadaptatie meegenomen in de RES strategie. Daarom spreken we voor de Hart van Brabant regio over een Regionale Energie- en Klimaat strategie (REKS).

Voor het maken van de REKS is een jaar gepland. De periode gaat in op het moment dat het Klimaatakkoord wordt ondertekend. Halverwege deze termijn wordt een concept-REKS opgeleverd. Het is op dit moment nog onzeker wanneer de ondertekening zal plaatsvinden omdat het CPB en het PBL het concept klimaatakkoord van 21 december 2018 nog doorrekenen en er daarna nog aanpassingen kunnen worden gedaan. De Brabantse regio's zijn echter al van start gegaan zodanig dat er in de eerste helft van 2019 een concept-REKS kan worden afgerond. In dit Plan van Aanpak wordt dan ook gerekend met het opstellen van een concept-REKS voor Hart van Brabant in de periode tot 1 juli 2019 en het afronden van een definitieve REKS eind 2019.

In de regio Hart van Brabant is al een RES 1.0 opgesteld met als ondertitel 'Energienutraal in 2050-vanaf nu'. Deze is eind 2017 afgerond en er is in maart 2018 een Regiodeal gesloten. De REKS die in 2019 zal worden opgesteld borduurt voort op deze documenten. Het voor u liggende document is daarmee een actualisatieslag vanuit de RES 1.0 ervaringen.

2 Doel van de REKS

De REKS is enerzijds een instrument om ruimtelijke inpassing met maatschappelijke betrokkenheid te realiseren. De regio Hart van Brabant heeft een aantrekkelijk landschap met waardevolle natuurgebieden in relatie tot een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Waarden waarmee we zorgvuldig moeten omgaan. Door intensieve samenwerking tussen overheden samen met maatschappelijke partners, bedrijfsleven en bewoners wordt invulling gegeven aan regionaal gedragen keuzes voor de opwekking van duurzame elektriciteit, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving, de daarvoor benodigde opslag en energie-infrastructuur en het inpassen van klimaatadaptatiedoelen. Dit mede in het licht bezien van andere maatschappelijke opgaven zoals bijvoorbeeld landbouw, recreatie en natuur.

Tevens is de REKS een manier om langjarige samenwerking vorm te geven tussen partijen om tot voorbereiding en uitvoering te komen van concrete projecten. De REKS is daarmee een

bouwsteen voor het omgevingsbeleid van gemeenten, provincie en Rijk waarin integrale besluitvorming over de fysieke leefomgeving plaatsvindt. Hiermee krijgen bedrijven en burgers meer zekerheid voor het doen van investeringen.

Tevens is de REKS een product waarin de regio beschrijft welke energiedoelstellingen zij zal halen en op welke termijn. In de REKS staat welke strategie de regio hanteert om deze doelstellingen te bepalen en te behalen. Dat betekent dat er inzicht wordt geboden in de mogelijkheden voor regionale opwek en besparing, verdeling van de warmtebronnen, de consequenties voor de energie-infrastructuur en een overzicht van de lopende en geplande projecten.

Tot slot zal in de REKS een klimaatadaptatie component worden opgenomen. Momenteel worden al klimaatadaptatieplannen binnen Hart van Brabant uitgevoerd. Dit lopende traject zal ook met de REKS worden verbonden.

3 Bevindingen van de kwartiermakers

De kwartiermakers hebben ter voorbereiding van dit Plan van Aanpak diverse partijen (regio gemeenten, provincie, 2 waterschappen, corporaties, Enexis en Tennet) gesproken om te komen tot een goed beeld van wat nodig is om in 2019 een goede REKS te maken. Hieronder enkele van de bevindingen:

- Er is bij partijen een hoge betrokkenheid bij het onderwerp, mede omdat er al een REKS 1.0 is. Iedereen is op een of andere manier er wel mee bezig, er is een sterke drive om aan de slag te gaan. In elke gemeente is minstens 1 energie-coöperatie actief. Dit laat zien dat er ook bij de bevolking betrokkenheid is. Ook werken gemeenten met een duurzaamheidsagenda en aan kaders voor het meewerken aan initiatieven op het gebied van duurzame opwek.
- Tevens wordt aandacht gevraagd voor de inpasbaarheid van de grootschalige energie opwek in het landschap. Landschapswaarden zijn belangrijk en dienen als uitgangspunt genomen worden. Voor wind wordt daarbij vooral gekeken naar locaties langs weginfrastructuur (A58, A59 en N 261, N269) en langs water. Uit de gesprekken met Enexis en Tennet is gebleken dat het zeer belangrijk is goed te kijken waar we duurzame opwek realiseren om te voorkomen dat er onnodig extra energie infrastructuur aangelegd moet worden waar de beschikbaarheid van voldoende capaciteit op het netwerk op dit moment zeer beperkt is. Grootschalige opwek locaties zijn nu zeer beperkt mogelijk. Ook zal naar opslag van energie middels batterijen en waterstof worden gekeken.
- Men heeft over het algemeen nog weinig zicht op wat de regionale opgaaf inhoudt en wat dat betekent voor de plus die moet worden gezet op de eigen initiatieven. Wel is men van mening dat het noodzakelijk is dat er regionaal samengewerkt moet worden. Essentieel is dat de eigen achterban wordt meegenomen in het traject en dat er

voldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar is om te werken aan de REKS en aan projecten in de energietransitie. Er is nog weinig of geen gevoel bij de koppeling met klimaatadaptatie. De waterschappen zijn het verst gevorderd bij het uitwerken van klimaatadaptatieplannen. De wens wordt uitgesproken om klimaatadaptatie mee te nemen in de REKS. Ook energiebesparing is nog weinig in beeld als onderdeel van de REKS. De mogelijkheden om met duurzame warmte een deel van de doelstellingen te realiseren zijn bij de meeste partijen nog niet geconcretiseerd.

- De bedrijven in de regio zijn nog nauwelijks betrokken bij de regionale aanpak van de energietransitie. Partijen beseffen dat bij de bedrijven een belangrijke opgave ligt en vinden het een goed idee om ze te betrekken. Er zijn goede suggesties gedaan voor te betrekken bedrijven.
- De gemeente Haaren zit in een proces van een gemeentelijke herindeling. Het dorp Haaren gaat naar de gemeente Oisterwijk en het dorp Biezenmortel gaat naar de gemeente Tilburg. De wens is uitgesproken om in het proces van de REKS 2.0 al te anticiperen op de toekomstige herindeling.
- Op de ontwikkeldag voor de colleges B&W van Hart van Brabant van 19 december 2018 is al een informerende sessie geweest op bestuurlijk niveau over de aankomende vraagstukken ten aanzien van de ontwikkeling van de REKS. In de discussie werden de eerste zienswijzen ten aanzien van de wijze van besluitvorming, inpassing van duurzame opwek en communicatie en participatie gedeeld door de bestuurders:
 - a. De energietransitie wordt als urgent beschouwd, maar moet integraal worden beschouwd t.o.v. andere thema's zoals landbouw, natuur, recreatie etc.
 - b. Om tot gedragen besluitvorming te komen was de wens om ook nadrukkelijk te kijken naar de gemeenschappelijke regeling van Hart van Brabant. Echter, deze kan niet worden ingezet om een formeel besluit te kunnen nemen. Bestuurders hebben wel de wens uitgesproken om deze regeling wel in te zetten voor informatievoorziening/ debatten etc.
 - c. De ontwikkeling van de REKS en de implicaties voor de burger moeten goed neergezet worden, dit kan gedaan worden door de energie coöperaties en woning corporatie goed te betrekken en de wijk in te gaan.

4 Aanpak van de REKS

Op basis van de onder 2) beschreven doelstellingen en de beschreven bevindingen (onder 3) wordt in dit hoofdstuk een aanpak voor de REKS Hart van Brabant uitgewerkt. Allereerst zal onder 4.1 gesproken worden over de inhoud van de REKS. In 4.2 wordt ingegaan op de beoogde werkorganisatie en bestuurlijke aansturing en in 4.3 op het creëren van draagvlak en op communicatie.

4.1 Inhoud van de REKS

Inhoudelijk zal de REKS zich vooral richten op het vormgeven van de opgave voor elektriciteit (duurzame opwek) en de gebouwde omgeving (met name de verduurzaming van bestaande warmtebronnen en de realisatie van nieuwe duurzame warmtebronnen). Om dat op regionaal niveau goed te doen moet er allereerst een goed beeld ontstaan over de benodigde omvang van de duurzame opwek en de warmtetransitie (van het aardgas af) in de regio.

Spoor 1: bepalen regionale opgaf

Daarvoor zullen de volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- Nader analyseren van de studies die beschikbaar zijn over huidig verbruik;
- Gebruik maken van gegevens die naar verwachting begin 2019 beschikbaar komen vanuit het Rijk op het gebied van huidig en toekomstig gebruik;
- Vertalen van de landelijke data- en monitoringssysteem naar getallen voor de regio waarbij wordt voldaan aan de landelijk geformuleerde spelregels ten aanzien van vergelijkbaarheid en optelbaarheid van landelijk gehanteerde uitgangspunten ten aanzien van data;
- Vertaalslag maken van de landelijke doelstellingen (bijv. 35 TWh in 2030) naar de doelstelling voor de betreffende regio;
- Het scherp in beeld brengen welke initiatieven op het gebied van warmte en duurzame opwek er nu in de regio lopen. Ook duurzaam gas wordt daarin meegenomen. Er wordt een regionaal warmtetransitieplan gemaakt dat aansluit op lokale plannen. Op basis van het regionale warmtetransitieplan kunnen gemeenten lokale warmteplannen maken / afstemmen. Er wordt ook regie gevoerd op de ondergrondse infrastructuur van warmte, inclusief kleinschalig WKO en de positie van de private partijen daarin.
- Inventarisatie welke winst er gehaald kan worden met energiebesparing in de regio. Hierbij zal onder andere aandacht zijn voor aspecten als besparen bij woningen (door isolatie), en kantoren (bijv. afstelling klimaatsystemen), Het verkennen of en op welke wijze de opgave van de woningcorporaties in de REKS ondergebracht moeten worden, om hiermee ook de wijkopgaf van de verduurzaming van de wijk te borgen. Dit kan gecombineerd worden met de aardgasvrije wijken aanpak.
- Ten aanzien van het deel van de opgaf waarbij de betrokkenheid van het bedrijfsleven nodig is wordt gezocht naar een alliantie van bedrijven die verantwoordelijkheid nemen om een deel van de opgaf namens het bedrijfsleven te organiseren. Hierbij kan aansluiting worden gezocht bij initiatieven voor het verduurzamen van bedrijfsterrinen. Niet alleen de gevestigde orde zal worden benaderd. Er zal ook gekeken worden naar het creëren van een ecosysteem van innovatieve bedrijven waarmee een versnelling kan worden gegeven aan de REKS.

Op basis van bovenstaande wordt een inschatting gemaakt van wat er op regionaal niveau aan extra projecten moet worden opgezet om aan de regionale opgaf te voldoen. Daarbij wordt vooral gekeken naar 2030 met een doorkijk naar 2050 met in het achterhoofd de landelijke wens tot overprogrammering omdat de verwachting is dat een aantal van de bedoelde locaties

uiteindelijk niet realiseerbaar blijken te zijn (met als vervolgstap een mogelijke uitwisseling tussen regio's). De aldus gedane inschatting wordt besproken met het landelijk en provinciale team REKS en wordt vastgesteld in de regionale stuurgroep.

De komende periode zullen er veel data beschikbaar komen. Door de gemeente Tilburg zal datamanagement voor de regio worden opgezet, zodat kaartmateriaal en bijhorende gegevens voor de betrokken partners beschikbaar zijn.

Resultaat: overzichtsdocument van de regionale opgave voor duurzame opwek en warmte transitie.

Spoor 2: concretiseren regionale opgave

In het tweede spoor wordt gezien hoe de regionale opgave daadwerkelijk kan worden gerealiseerd en passend is bij de regionale context. Daarbij spelen op hoofdlijnen twee onderwerpen een rol:

- 1) inpassing van duurzame opwek (wind en zon) en
- 2) het verduurzamen van bestaande warmtebronnen en het ontwikkelen van nieuwe duurzame warmtebronnen (geothermie, biomassa uit reststromen, aquathermie e.d.).

De volgende activiteiten worden daarbij uitgevoerd:

- Een analyse van de door het Rijk begin 2019 aan te leveren analyse-kaarten met ruimtelijke potentie voor zon en wind, van beschikbare warmtebronnen en van informatie over/inzicht in de (huidige) energie-infrastructuur (van de netbeheerder).
- Het samen met een aan te stellen onafhankelijk landschapsarchitect organiseren van ruimtelijke ateliers. In deze ateliers moet de energie-opgave integraal worden gezien ten opzicht van andere maatschappelijke vraagstukken, bijvoorbeeld de landbouwtransitie, natuurontwikkeling en klimaatadaptatie. De huidige waarden van het landschap zijn in de planvorming leidend. Er wordt maximaal aangesloten bij lokale plannen die er zijn. Door de koppeling te leggen met vraagstukken worden ook win-winsituaties gecreëerd en wordt rekening gehouden met mogelijkheden voor dubbel grondgebruik en voor aanhaking bij maatregelen in het kader van klimaatadaptatie.
Op basis van deze integrale blik kan in de ateliers samen met energie coöperaties, stakeholders uit het landschap (natuurmonumenten, Brabants Landschap, ZLTO, recreatie ondernemers enz.) bestuurders, raadsleden en bedrijfsleven worden bepaald waar potentiële locaties zijn voor de inpassing van zon en wind. Door deze aanpak wordt maximaal draagvlak gecreëerd.
Ook zal de beschikbaarheid en capaciteit van de netinfrastructuur een belangrijke rol spelen in de afweging van geschikte locaties en wordt de rol van opslag van energie in bijvoorbeeld waterstof in kaart gebracht.
- Voor warmte wordt een voorstel voor een regionale warmtestrategie ontwikkeld met mogelijkheden voor een lokale vertaling waarin is opgenomen welke bronnen

(bestaande én nieuwe) gebruikt kunnen worden, hoe het warmtenetwerk er daarvoor moet uitzien (regionaal, maar ook lokaal als het bijv. gaat om aquathermie). Regionaal is een vraag of en hoe het bestaande warmtenet (Amernet) wordt uitgebreid/omgebouwd, met bijvoorbeeld een backbone door de regio langs de N261. Hierbij wordt samengewerkt met de RES West-Brabant en het Amer warmtenet samenwerkingsverband.

- Er wordt een plan ontwikkeld voor het realiseren van zoveel mogelijk PV op daken en in de openbare ruimte, bijvoorbeeld boven parkeerplaatsen.. Hierbij wordt aangesloten bij het project gasvrije wijken.
- Er wordt een regionaal kader ontwikkeld voor het faciliteren van initiatieven op het gebied van wind en zon. Dat regionale plan kan aansluiten bij lokale kaders voor grootschalige opwek van wind en zon.
- Er wordt een overzicht gemaakt d.m.v. projectfiches die leiden tot de realisatie van de opgaaf. Daarbij wordt aangegeven wie verantwoordelijk is voor de projecten, globaal inzicht in kosten en dekking en wanneer deze worden uitgevoerd. Dit vormt de opmaat voor een projectprogramma behorend bij de REKS.
- Er worden voorstellen gedaan hoe om te gaan met revenuen (winsten/winst deling) samenhangend met burgerparticipatie. Het uitgangspunt is dat zoveel mogelijk revenuen in de regio blijven, hetzij naar de burger (coöperatie) hetzij ten behoeve van de verdere ruimtelijke ontwikkeling (circulaire landbouw, natuur, klimaatadaptatie,...)
- Dit alles zal samenkomen in het opstellen van een concept REKS, waarin het eerste voorlopig bod staat dat aan de rijksoverheid wordt voorgelegd.

De bovenstaande activiteiten leiden tot de volgende eindresultaten:

- 1) Ruimtelijke keuze voor de inpassing van duurzame opwek.
- 2) Voorstel hoe om te gaan met eventuele opbrengsten.
- 3) Regionaal warmtetransitieplan.
- 4) Roadmap naar 2030 (met een doorkijk naar 2050) om de keuzes die gemaakt zijn ten aanzien van duurzame opwek te gaan uitvoeren en het opgestelde transitieplan voor warmte te gaan uitvoeren. De roadmap is daarmee een overzichtsdokument van projecten die aangeeft wanneer en door wie deze in tijd uitgezet worden gerealiseerd.
- 5) Concept REKS met daarin het voorlopig bod aan de rijksoverheid.

Spoor 3: overige aspecten inhoudelijke vormgeving REKS

Naast de inhoudelijke aspecten die in de vorige twee stappen beschreven zijn, zullen in ieder geval de volgende zaken ook geadresseerd worden in de REKS:

1) Koppeling met klimaatadaptatie

Er is een duidelijke wens om in Hart van Brabant de REKS te koppelen aan het programma voor de klimaatadaptatie. Daartoe zal voor de regio een plan worden uitgewerkt vergelijkbaar met dat van de gemeente Gilze en Rijen. Ook zal er een overzicht worden gemaakt van koppelkansen tussen klimaatadaptatie en energietransitie zodat bij de concrete uitwerking van projecten met win-win kansen rekening kan worden gehouden.

2) Anticiperen op / inbedden in de omgevingsvisie

In de REKS zal aan de orde komen op welke wijze de REKS ook ruimtelijk doorvertaald en ingebed kan worden in ruimtelijke/planologische planvormen zoals een omgevingsvisie (op landelijk/provinciaal/regionaal of lokaal niveau).

3) Vormgeven participatieproces

Er wordt een plan opgenomen in de REKS voor het vormgeven van de participatie van bewoners en bedrijven bij de verschillende REKS-projecten.

4) Monitorings systeem

Er wordt in de REKS een monitoringssysteem uitgewerkt om de voortgang van de REKS te bewaken. Hiervoor zal worden aangesloten bij het instrumentarium dat het Rijk, danwel de provincie Noord-Brabant hiervoor ontwikkelt.

4.2 Werkorganisatie en aansturing

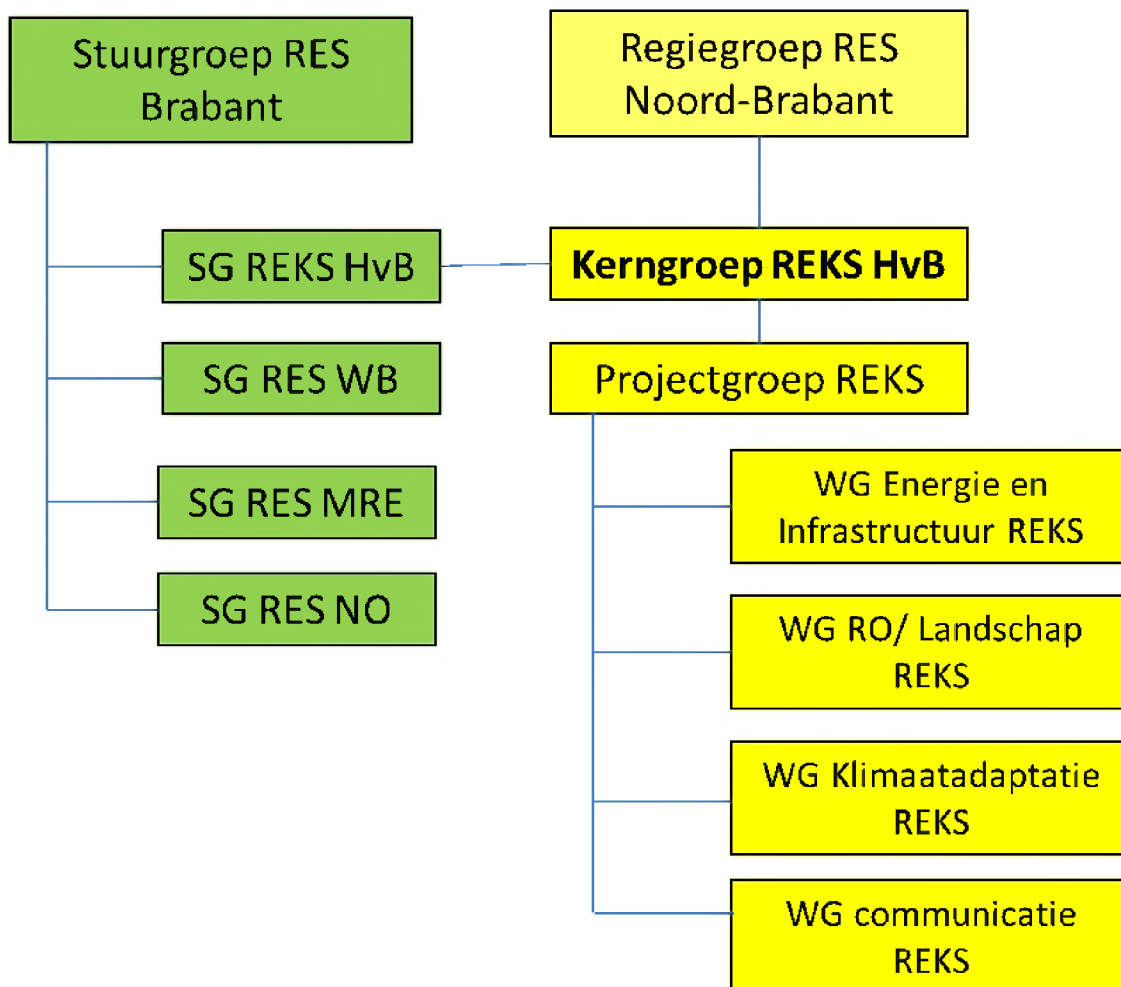
Om in een jaar tot een REKS te komen moet er efficiënt gewerkt worden. Dit wordt ook gereflecteerd in de voorgestelde werkorganisatie. Enerzijds inhoudelijk (zie 4.2) maar ook wat betreft het organiseren van draagvlak (4.3).

Om te komen tot de REKS zal er vanuit de verschillende disciplines bij gemeenten inzet nodig zijn. Vooral nog lijkt het erop dat de capaciteit bij de verschillende gemeenten aanwezig is om invulling te geven aan de totstandkoming van de REKS.

Als de REKS gereed is en projecten en initiatieven binnen gemeenten en de regio worden opgepakt, moet er ook voldoende capaciteit zijn. Binnen de regio wordt de capaciteit op dit moment als onvoldoende ingeschat. Voor het organiseren van het draagvlak en het faciliteren van

de projecten en initiatieven is bij veel betrokken partijen (extra) capaciteit nodig. Daarnaast vergen wind-, zon en warmteprojecten specifieke expertise die mogelijk beter op regionaal of provinciaal niveau georganiseerd kan worden. Deze kennis moet georganiseerd worden binnen een werkorganisatie. Hiervoor zullen in de REKS 2.0 aanbevelingen worden gedaan.

Voorgesteld wordt om met de volgende werkstructuur te gaan werken:

De werkgroepen (WG) worden samengesteld uit medewerkers die reeds zitting hebben in de reguliere werkgroepen van Hart van Brabant. Daarmee zijn zij als kleinere groep slagvaardiger voor het thema REKS.

4.2.1 Stuurgroep

Voor de Hart van Brabant is een stuurgroep ingesteld met de volgende samenstelling:

- Gerard Bruijniks (voorzitter REKS, voorzitter poho Milieu en Afval, wethouder gemeente Loon op Zand)
- Berend de Vries (wethouder gemeente Tilburg, lid Klimaatberaad)
- Peter Smit (wethouder gemeente Oisterwijk)
- Ronald Bakker (wethouder gemeente Waalwijk)
- Anne-Marie Spierings (gedeputeerde provincie Noord-Brabant)
- Kees de Jong (bestuurder waterschap Brabantse Delta)
- Daphne Verreth (Manager Enexis)
- Gerard Hoogenboom (districtmanager en wnd. Directeur netwerkmanagement Rijkswaterstaat)
- Hans Pars (bestuurder WonenBreburch)
- Ook zal mogelijk iemand vanuit het bedrijfsleven, de energie coöperaties en natuurorganisaties aanschuiven.

Voor de stuurgroep wordt een taak- en rol verdeling uitgewerkt. Zo zit Rijkswaterstaat in de stuurgroep om de verbinding te leggen met opgaven die RWS op het gebied van energie-en klimaatadaptatie heeft. Er wordt gestreefd om de diverse stuurgroepleden per onderwerp mede verantwoordelijk te maken voor de doelstellingen die worden afgesproken. Getracht wordt deze verdeling aan te laten aansluiten bij al bestaande opgaven op energie- en klimaat voor de betreffende organisaties zodat op uitvoeringsniveau slagkracht georganiseerd wordt.

De stuurgroep draagt zorg voor de voortgang van het proces, stuurt de projectleider en de procesregisseur aan en bereidt besluitvorming bij haar achterban voor. Ook zal de stuurgroep een belangrijke rol vervullen in het creëren van draagvlak bij de achterliggende organisaties.

4.2.2 Kerngroep REKS HvB:

Voor de dagelijkse voortgang van de werkzaamheden wordt een kerngroep ingericht met daarin de procesregisseur, de projectleider en 1 of enkele regionale medewerkers die actief meewerken aan het tot stand komen van de REKS. Deze kerngroep legt verantwoordelijkheid af aan de stuurgroep.

Vanuit de kerngroep wordt ook afgestemd met de andere RES'en in Brabant, in de inmiddels gevormde 'regiegroep RES Brabant' en in Nederland. Sommige activiteiten uit de REKS zijn regio-overschrijdend. Ook kan er veel van elkaars ervaringen geleerd worden.

De projectleiders REKS en de regionale procesregisseur werken als een tandem om samen het hele werkproces aan te sturen. Daarbij is de projectleider primair verantwoordelijk voor de

uitvoering voor de verschillende inhoudelijke activiteiten en de procesregisseur voor het bestuurlijk proces en het creëren van draagvlak in brede zin bij andere partijen.

4.2.3 Projectgroep

Er wordt onder verantwoordelijkheid van de stuurgroep en de kerngroep een projectgroep gevormd, aangestuurd door de projectleider. Deze projectgroep bestaat in ieder geval uit vertegenwoordigers van de provincie, de 9 gemeenten, de waterschappen, de woningcorporaties, Enexis en de regionale coördinator aardgasvrije wijken. De projectgroep is verantwoordelijk voor het totaalproces en voor een actieve participatie van de partijen daarin.

4.2.4 Werkgroepen

Vanuit de projectgroep kunnen verschillende werkgroepen gevormd worden die een specifieke activiteit gaan uitvoeren. In ieder geval wordt gestart met vier werkgroepen, te weten:

- Werkgroep Energie en infrastructuur. Deze werkgroep is o.a. verantwoordelijk voor het regionale warmtetransitieplan, de koppeling naar de aanpak aardgasvrije wijken en de toekomstige warmte- en elektriciteitsinfrastructuur.
- Werkgroep Ruimtelijke ordening en landschap: deze werkgroep is primair verantwoordelijk voor de inpassing van de grootschalige energie opwek (wind en zon) en de ruimtelijke inpassing van de toekomstige energie-infrastructuur.
- Werkgroep klimaatadaptatie: deze werkgroep is verantwoordelijk voor het opstellen van klimaatkaarten en het identificeren van koppelkansen tussen energie en klimaatadaptatie.
- Werkgroep communicatie: communicatie over proces en inhoud is essentieel. De werkgroep maakt hiervoor samen met een externe communicatieadviseur een concreet plan met concrete doelgroepen, activiteiten en data. Het gaat dan niet alleen om bestuurders en raadsleden maar zeker ook over burgers en bedrijven. Zij zijn het immers die de bestuurders en raadsleden voeden en zij zijn het ook die de participatie bij projecten vorm gaan geven. De activiteiten van de communicatie adviseur worden verbonden met die van andere stakeholders zoals projectleiders Omgevingswet en de coördinator aardgasvrije wijken.

In elke werkgroep zit ook een lid van de kerngroep, zodat de onderlinge samenhang gewaarborgd wordt.

Er wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de bestaande werkgroepen Landschap, RO, Wonen, Duurzaamheid en klimaatadaptatie uit de regio Hart van Brabant. Dit om documenten en processen af te stemmen.

4.2.5 Besluitvorming REKS 2.0

Om tot daadwerkelijke besluitvorming over de REKS 2.0 te komen worden de volgende stappen voorgesteld:

- De stuurgroep stelt het concept van de REKS 2.0 vast;
- Dit concept zal vervolgens behandeld in het poho Milieu en afval voordat het ter besluitvorming aan het poho fysiek wordt voorgelegd.
- De definitieve REKS wordt vervolgens bekrachtigd in de individuele colleges, gedeputeerde staten en het dagelijks bestuur van de waterschappen.
- Als laatste stap wordt de REKS 2.0 ter besluitvorming voorgelegd aan de individuele gemeenteraden in Hart van Brabant, Provinciale Staten en de Algemeen Besturen van de Waterschappen.

Vanuit de Gemeenschappelijke Regeling Hart van Brabant zal het instrument Radendagen, verenigde vergaderingen en andere communicatie activiteiten ingezet worden om deze besluitvorming te begeleiden, (zie ook onderstaand hoofdstuk: Draagvlak en communicatie)

Gemeente Haaren

In 2021 zal de herindeling van de gemeente Haaren plaatsvinden. Dit betekent dat het dorp Haaren bij de gemeente Oisterwijk komt en het dorp Biezenmortel bij de gemeente Tilburg. Bij het opstellen van deze REKS 2.0 wordt al geanticipeerd op deze herindeling. Dat betekent dat in Haaren dezelfde besluitvorming over de REKS 2.0 zal plaatsvinden als in de andere gemeenten in Hart van Brabant.

4.3 Draagvlak en communicatie

Het is essentieel dat de (concept) REKS kan rekenen op voldoende draagvlak. Om dat te bereiken wordt vanaf de start gewerkt met een actieve communicatie-strategie gericht op bestuurders, raads- en statenleden, burgers en bedrijven. Er wordt een specifiek communicatieplan opgesteld en communicatiedeskundigheid ingehuurd. *In de bijlage is een concept plan voor participatie en communicatie REKS regio Hart van Brabant bijgevoegd.*

Betrekken raadsleden

Om tot voldoende draagvlak bij raadsleden te komen is kennis en betrokkenheid van hen essentieel. De REKS heeft flinke consequenties voor met name het buitengebied maar ook voor de energievoorziening van burgers en bedrijven. Het is daarom zeer belangrijk om gemeenteraadsleden goed te informeren over het belang van de REKS, de status ervan (komen we als regio niet met een goed bod dan wordt er ons wat opgelegd), hun rol in het besluitvormingsproces maar zeker ook is het belangrijk om ze goede en feitelijke informatie mee te geven over wat de energietransitie inhoudt, en wat wel en niet reëel is. Tijdens de radenavond op 5 februari is hierover met de raadsleden gesproken. Suggesties die zijn gedaan zijn het houden van 'roadshows' langs de verschillende gemeenteraden, tot een 'cursus energietransitie',

deelnamen of klankborden in een werkgroep tot het verkrijgen van raadsinformatiebrieven. Belangrijk aandachtspunt is de besluitvorming binnen de reguliere besluitvormingscycli van de gemeenten.

Draagvlak bij bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen en aansluiting bij gebiedsopgaven

Er zal ook gewerkt worden aan een structurele samenwerking met maatschappelijke organisaties en bedrijven. Verschillende netwerken komen samen in de regionale 'taskforce energietransitie': een groep van bedrijven, kennisinstellingen, lokale energiecoöperaties, BMF, ZLTO, Brabant Water en wellicht een vertegenwoordigers vanuit de woningcorporaties die willen zorgen voor versnelling van de energietransitie in de regio. De taskforce heeft de functie van aanjager en verbinder van concrete initiatieven, en kan een extra impuls geven aan de meer formele processen in de stuurgroep REKS. Onderzocht zal worden of de samenwerking tussen de Taskforce en stuurgroep optimaal benut kan worden.

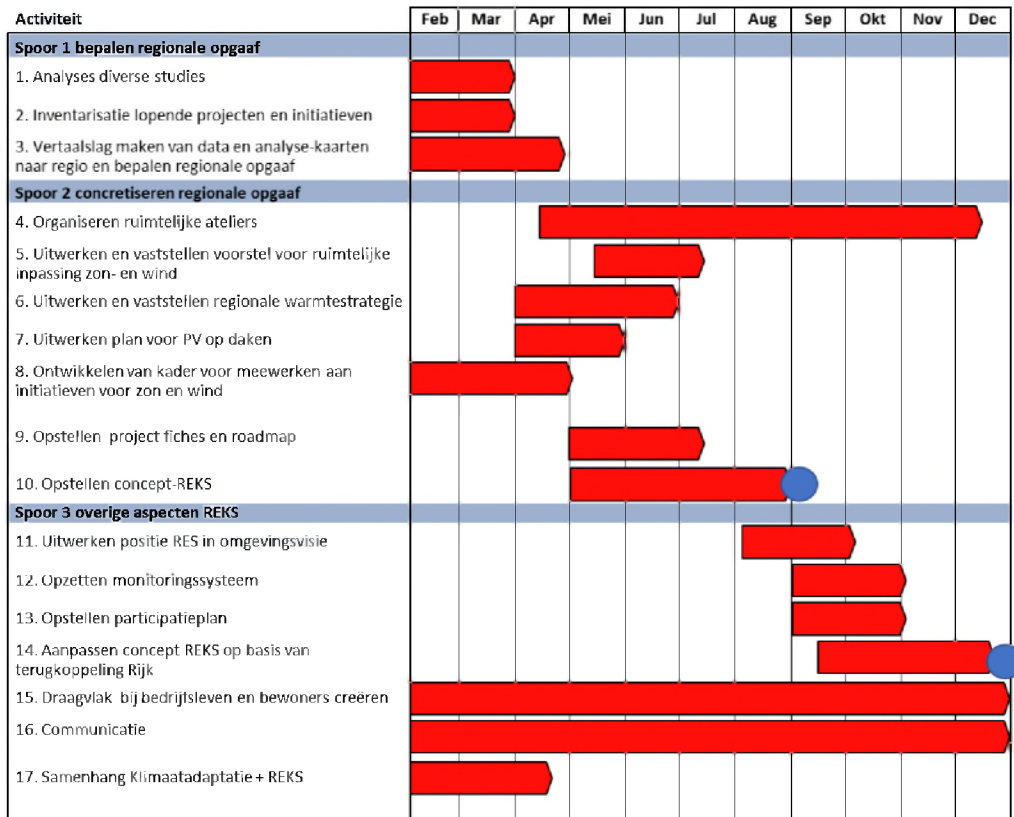
Daarnaast zal actief worden gekeken of de regionale opgave ook kan worden meegenomen in de lopende of toekomstige gebiedsopgaven bijvoorbeeld de gebiedsontwikkeling en energiecorridor A58 of de gebiedsontwikkeling N161.

Betrokkenheid burgers

Zowel bestuurders als raadsleden benoemen het belang om de bewoners uit de regio Hart van Brabant zo snel en zo goed mogelijk bij het proces te betrekken. Zoals al benoemd in paragraaf 2.1 zal er een plan voor burgerparticipatie in de te realiseren energieprojecten worden opgesteld.

5 Planning

Onderstaand zijn de onder hoofdstuk 2 benoemde activiteiten uitgezet in de tijd (2019).

● = Besluitvorming gemeenten, provincie en waterschappen.

6 Benodigde expertise

Op basis van de huidige inzichten denken wij dat de volgende experts benodigd zijn voor de ondersteuning van de uit te voeren activiteiten.

- Onafhankelijke landschapsarchitect; benodigd voor het ruimtelijk inpassen van de duurzame opwek in relatie tot andere functies van het landschap;
- Ruimtelijk-expertise-bureau: benodigd voor het maken van een vertaalslag van landelijke data en kaarten naar de regionale ruimtelijke inpassing van energie opwek, en meedenken met het vaststellen van de regionale opgaaf;

- Energie-expertise-bureau: benodigd voor het opstellen en vormgeven van een regionale warmtestrategie en de vertaling naar de regionale opgave voor elektriciteit opwek. Mogelijk kan Enexis ook ondersteunen bij deze vertaalslag;
- Ruimtelijk expertise bureau om op regionaal niveau te komen tot plan voor klimaatadaptatie en tot een opzet voor onderlinge versterking van klimaatadaptatie en de REKS.
- Externe communicatiedeskundige; benodigd voor draagvlak van de REKS.

7 Begroting

Om de beschreven activiteiten uit te voeren wordt de volgende begroting voor 2019 gehanteerd.

Activiteit	Kosten (€)
Inhuren landschapsarchitect	50.000,=
Ondersteuning ruimtelijke inpassing energie opwek	50.000,=
Opstellen warmtetransitieplan en regionale en lokale energie opgaaf opwek	25.000,=
Opstellen klimaatadaptatieplan + koppelkansen met de REKS	30.000,=
Projectondersteuning	75.000,=
Communicatiedeskundige + organisatie evenementen	50.000,=
Onvoorzien (10%)	30.000,=
TOTAAL	310.000,=

De provincie Noord-Brabant draagt bij door het bekostigen van de inhuur van projectleiders REKS voor de vier regio's van Brabant en projectleiders gasloze wijken en het bekostigen van diverse onderzoeken (o.a. warmte).

Voor het huidige jaar 2019 zal de dekking komen vanuit een nader vast te stellen bijdrage van betrokken partijen. Voor de periode vanaf 2020 zullen separaat voorstellen worden gedaan.

Bijlage: participatie & communicatie REKS regio HvB

De ambitie is om in Hart van Brabant een REKS te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere infrastructurele of sociale opgaven. Het komende jaar gaan we graag met elkaar aan de slag voor een REKS die samenhang laat zien, kansen in beeld brengt en uitnodigt om hier met elkaar de echte omslag te gaan maken naar een duurzame samenleving. Dat vraagt om een open samenwerking tussen alle betrokkenen om te werken aan een regio die klaar is voor de toekomst. Een samenwerking tussen publiek en privaat. Een intensief en adaptief participatieproces draagt hier aan bij.

1. Doelen voor communicatie

Het strategisch inzetten van communicatie draagt bij aan een gezamenlijke REKS. Met als ambitie om de grote diversiteit aan belanghebbenden daarin een eigen plek te geven. Op zo'n manier dat kennis, ideeën en ervaringen van betrokken mensen en organisaties zo goed mogelijk worden benut. Hierbij hebben we de volgende doelen:

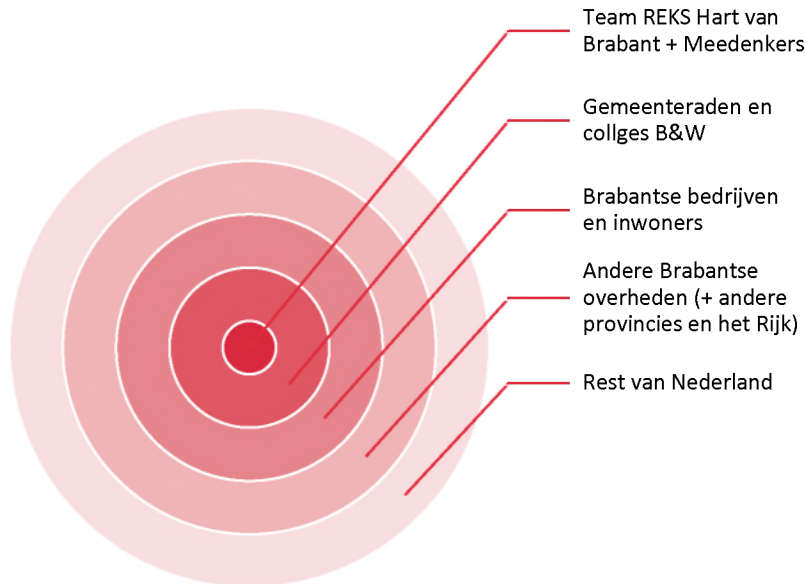
- Informeren en betrekken van gemeenteraden en colleges van B&W;
- Kennis en ideeën van hoog betrokkenen gebruiken;
- Samenleving bewust maken van energietransitie en kansen laten zien waar je zelf mee aan de slag kan.
- Het bedrijfsleven nadrukkelijk betrekken bij de REKS ontwikkeling om ze in staat te stellen een deel van de opgaaf op te pakken.

2. Uitgangspunten

Bij het inrichten van een sterk participatieproces hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Zorg voor een procesopzet waarin alle direct betrokken partijen aan bod komen en zich in herkennen.
- Communicatie en participatie zijn essentieel voor een goede regionale samenwerking en om binnen deze korte tijdspanne te komen tot een breed gedragen REKS.
- Zorg voor een gelijk en actueel informatieniveau bij alle betrokkenen op de verschillende aggregatieniveau gedurende het hele proces.
- Zorg voor een eenduidige boodschap vanuit betrokkenen (Raadsleden, bestuurders, ambtenaren, medewerkers, bedrijfsleven etc) omtrent de REKS naar buiten.
- Zorg voor een optimale afstemming met andere thema's dan energie in de regio.
- Faciliteer gemeenten (ambtelijk en bestuurlijk) en betrokken bedrijven optimaal in de onderlinge communicatie omtrent de REKS.
- Bijeenkomsten hebben het karakter van co-productie. Samen werken aan de REKS en niet alleen afstemmen.

3. Doelgroepen

- Bovenstaande figuur laat zien welke belanghebbenden en rol spelen in de totstandkoming van de REKS. Deze groepen belanghebbenden zijn figuurlijk weergegeven als 'schillen' om het kernteam REKS heen. Het dichtstbij staan de collega's van de gemeenten in de regio's, die werken aan de energietransitie. In deze eerste schil ook de mensen van de waterschappen, woning coöperaties, energie coöperaties en de netbeheerder. In de tweede schil de mensen die de politieke besluiten nemen in de raden en de colleges. Vervolgens het bedrijfsleven en de inwoners. Als het gaat om de Brabantse omgeving zijn er daarnaast vele bedrijven en organisatie die belangen hebben, denk hierbij in ieder geval aan ZLTO en de industrie. Ook zij kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de totstandkoming van de REKS. Net als de Brabantse inwoners.

Om concreter inzicht te verkrijgen in deze belanghebbenden en welke rol zij kunnen spelen voor de REKS is het verstandig een uitgebreidere stakeholderanalyse te maken. Ook de regionale pers moet hierin meegenomen worden.

Elk van de beschreven doelgroepen bestaat uit hoog betrokken en laag betrokken personen. De taken, ambities, hobby's of doelen van sommigen zullen heel nauw met de activiteiten rond het bouwen aan de REKS samenhangen. Terwijl anderen wel 'iets' hebben met de energietransitie, maar geen actieve verantwoordelijkheid of interesse voelen. De eerste groep (hoog betrokkenen) willen we graag betrekken bij het bouwen aan het verhaal en de visie zelf. De tweede groep (laag betrokkenen) willen we graag deelgenoot maken van dat verhaal, en de mogelijkheid geven aan te haken waar de energie ontstaat.

4. Aanpak voor communicatie

Het complexe aan het REKS-proces is niet alleen het groot aantal betrokken partijen, maar ook het verschil in werkwijze en belevingsniveau. Sommigen zijn al actief aan de slag, waar anderen nog echt bewust moeten worden van de opgave. Er worden 3 sporen gevolgd waar per spoor en situatie bekeken kan worden wat kan worden ingezet. Hiervoor wordt een toolbox ontwikkeld met een variëteit aan middelen.

Spoor 1: Informeren en betrekken gemeenteraden en colleges van B&W

Gemeenteraden zijn degene die in de tweede helft van 2019 de REKS gaan vaststellen. In een jaar tijd moet er een REKS liggen die de ambities van de regio laat zien. Het komende jaar willen we de raden goed meenemen in de dynamiek van het proces, betrekken bij de keuzes die voorliggen en voorbereiden op de formele besluitvorming. Dat doen we door:

Drie keer een Raadsdag Energietransitie te organiseren. Een dag met een informierend en interactief programma. Leden van de colleges van B&W zijn ook uitgenodigd voor deze dagen. Het beeld is om deze dagen te plannen begin februari, in mei en in oktober 2019.

NB: voornemen is om dit middels een regionale radendag te organiseren. Mocht na afstemming met de klankbordgroep raden en het programmabureau blijken dat dit niet haalbaar is, zoeken we naar alternatieven.

- Februari - een startbijeenkomst waar Raadsleden in bij het zijn van de gedeputeerde worden geïnformeerd over het belang en het proces van de REKS. Er is uitgebreid aandacht voor de regionale opgave die gezamenlijk ingevuld moet worden. Pijn en kansen worden benoemd en besproken.
- Mei – een bijeenkomst waar Raadsleden gezamenlijk aan de slag gaan om de concept-REKS vorm te geven. Doel is het begrijpen van elkaars perspectieven en komen tot gezamenlijke regionale oplossingen en het benutten van de kansen. Deze bijeenkomst wordt gepland voor de behandeling van de concept-REKS in de Raden.
- Oktober/November – deze bijeenkomst wordt gepland voor alle participanten na de reactie van uit het Rijk op de concept-REKS. Gelijktijdig worden Raden geïnformeerd over de mogelijk extra opgave die we als moeten oplossen. Ook deze bijeenkomst is niet alleen informierend, maar is gericht op samenwerken aan regionale oplossingen.

Periodiek (tussen de bijeenkomsten door) wordt de Raad geïnformeerd over de status van de REKS middels raadsinformatiebrieven, welke via de colleges/ griffies in worden gebracht.

Spoor 2: Aan de slag met stakeholders in denktanksessies

De komende maanden gaan we met een denktank aan de slag om met elkaar aan de REKS te werken.

De vaste kern van de denktank bestaat uit beleidsmedewerkers van alle Hart van Brabant gemeenten, Waterschap, Enexis en één of meerdere vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. Op basis van een inventarisatie van alle stakeholders kijken we hoe we hen allemaal kunnen betrekken bij het maken van de REKS. De vaste kern nodigen we uit voor alle bijeenkomsten,

specialisten en inhoudsdeskundigen op een specifiek thema worden voor deelsessies uitgenodigd.

De werksessies zijn energiek, interactief, samenbindend en inspirerend. Na iedere werksessie met de denktank maken we een document waarin de resultaten zijn gebundeld.

Tijdens de sessies laten we bijvoorbeeld tekenaars rondlopen om alles wat besproken wordt ook in beeld vast te leggen. We kunnen vlogs maken met de aanwezigen en na afloop op een grafische en aansprekende manier de resultaten delen. Door ook aandacht te hebben voor communicatie over en op de ontwikkeldag, kunnen we ook anderen betrekken en laten zien hoe het proces loopt.

Spoor 3: Betrekken inwoners en bedrijven van Brabant bij energietransitie

De ambitie van de REKS is om ook inwoners en de bedrijven van de regio te betrekken bij de energietransitie en hen bewust maken van de omslag die er aan komt.

In de structuur van de REKS is het meest logisch als gemeenten hierbij het initiatief nemen voor het benaderen van de inwoners. Nu weten we dat veel gemeenten al diverse activiteiten organiseren over Energie en Energietransitie. We vragen alle 9 gemeenten om een overzicht van activiteiten die zij de komende maanden organiseren rondom energie. Deze activiteiten plotten we op een tijdlijn om een beeld te hebben hoe het onderwerp in de hele regio aandacht krijgt.

De tijdlijn en delen van de content zijn relevant om op te nemen in de eindversie van de REKS. Deze tijdlijn en content laat iets zien van de dynamiek in Brabant. Deze tijdlijn maakt voor de communicatiestrategie ook inzichtelijk of er nog 'gaten' zijn in de communicatie naar inwoners, zowel in geografie als in deelonderwerp van de REKS. Bovendien biedt het inzicht:

- Is het naast de lokale initiatieven gewenst ook nog een overkoepelende publiekscampagne in te zetten (afzenderschap vanuit ieder van de negen gemeenten, maar efficiënt en effectief door regiobreed aan te pakken)?
- Waar kunnen elementen uit de toolbox aanvulling bieden aan de reeds geplande activiteiten en content?

De activiteiten in dit spoor voor het bedrijfsleven zijn erop gericht om ze te activeren om een deel van de energie transitieopgave op te pakken. Het daarom van belang ze in een vroegtijdig stadium mee te nemen in het proces van de totstandkoming, zodat zij kunnen reageren en acteren op de doelstellingen van de REKS (inclusief scholingsbehoefte). Er is een aantal bedrijven, met name de installatiebedrijven, dat al de nodige kennis heeft om bij te dragen aan de REKS. Deze bedrijven hebben al aangegeven bereid te zijn deze kennis ook te delen. Daarnaast zal ook gezocht worden naar bedrijven die innovatieve en vernieuwende producten en diensten kunnen aandragen. De Taskforce zal hierbij het initiatief nemen voor het benaderen van de bedrijven. Met hen zal worden vastgesteld hoe en via welke kanalen in de communicatie naar het brede bedrijfsleven in de regio kan worden vormgegeven over de REKS (uitgewerkt in verschillende onderwerpen).

Participatie- en communicatietoolbox

Om het proces van samen wérken aan de regionale opgave te ondersteunen wordt er een participatie- en communicatietoolbox samengesteld met actieve werkvormen, versterkt door (onder andere) online middelen. De toolbox geeft partijen de mogelijkheid om op de verschillende aggregatieniveaus participatie te versterken. De toolbox is gericht op het versterken van de regionale samenwerking. Dat de werkvormen ook ingezet kunnen worden op lokaalniveau is een bijkomend voordeel.

De toolbox is flexibel en blijft gedurende looptijd aansluiten bij het proces van de REKS. Uitgangspunt is dat deze ook inzetbaar blijft bij de uitvoering van de REKS.

Denk hierbij aan actieve werkvormen als:

- Organiseren van Energieateliers waar samen wordt nagedacht over de ruimtelijke inpassing van windturbines en/of zonneparken, en samen met lokale partijen wordt gezocht naar synergievoordelen
- Energiesafari's waarbij locaties worden bezocht om te kijken waar er mogelijkheden zijn voor het opwekken of opslaan van duurzame energie.
- Organiseren van een Energiespel / serious game / simulatie
- Een energieparty, KlimaatGesprekken, Buurkracht om mensen bewust te maken van wat ze in hun eigen huis kunnen verbeteren.

Ondersteund door online middelen als:

- Een basiswebsite/-pagina waar alle informatie over de REKS en relevante onderdelen van deze toolbox staan. Op deze manier hanteren we allemaal dezelfde bronnen voor onze communicatie. Onder andere:
 - Inhoud van de concept-REKS
 - Een tijdplanning met relevante mijlpalen
 - Contactpersonen
 - Propositie voor de communicatie; wat is onze hoofdboodschap per doelgroep
 - Standaardteksten te gebruiken door de gemeenten en andere stakeholders over relevante onderwerpen (ook over de samenwerking tussen de gemeenten in het verband Regio Hart van Brabant)
 - Basisset fotografie (eventueel ondersteund met video)
- Een plan voor online communicatie: hoe statisch/ dynamisch moet de website zijn, inrichting monitoring, inzet sociale media, welke relevante platformen publiceren al over voor ons relevante content en waar kunnen we op bestaande kanalen aansluiten, koppeling/ verhouding verschillende kanalen.

5. Communicatie en participatie in de praktijk

Voor de regio hebben we op vier niveaus uit de participatieladder aangegeven wat dat in de praktijk betekent voor het type activiteiten dat je organiseert, voor welke groepen. Dit zijn mogelijkheden. Met de communicatiewerkgroep wordt hier verder invulling aangegeven.

Fases	Hoe participeren?	Wie?	Mogelijke activiteiten
Opstellen concept REKS	Meebeslissen	Colleges B&W, gemeenteraden, waterschappen, Enexis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Simulatie ▪ Raadsinformatiedag ▪ Raadsinformatiebrief ▪ Collegetour ▪ Tour door de regio
	Coproductie	Denktank	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Simulatie ▪ Werksessies ▪ Op safari
	Adviseren	Bedrijven uit de Taskforce, Ver. Kleine kernen, energiecoöperaties, woningbouwcoöperaties, ZLTO, betrokken burgers, BMF, kennisinstellingen, bedrijven, Tennet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Simulatie ▪ Op safari ▪ Energie-ateliers ▪ Feedbacksessies op mogelijke scenario's
	Informereren	Burgers, breed bedrijfsleven, kennisinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Energiecafé's ▪ Energieparty, Buurkrach, Klimaatgesprekken ▪ De E-bus (bus die door alle 16 gemeenten rijdt en mensen kansen geeft om even binnen te lopen en zich te informeren, reactie achter te laten etc)

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Berichten in lokale, regionale en social media ▪ Campagne op Facebook
Opstellen REKS	Meebeslissen	Colleges B&W, gemeenteraden, waterschappen, Enexis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raadsinformatiedag ▪ Raadsinformatiebrieven ▪ Collegetour ▪ VR-uitwerking / VR tour
	Coproductie	Denktank	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Werksessies ▪ VR-uitwerking ▪ Dilemmasessie(s)
	Adviseren	Bedrijven uit de Taskforce, Ver. Kleine kernen, energiecoöperaties, woningbouwcoöperaties, ZLTO, betrokken burgers, BMF, kennisinstellingen, bedrijven, Tennet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ VR-uitwerking ▪ Energie-ateliers ▪ Dilemmasessie(s)
	Informereren	Burgers, breed bedrijfsleven, kennisinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Energiecafé's ▪ Berichten in lokale, regionale en social media ▪ Campagne op Facebook

6. Organisatie van de communicatie

Zoals al eerder benoemd is communicatie en participatie een van de kritische succesfactoren voor een gedragen REKS. Met 9 gemeenten in de regio en veel bijeenkomsten op de agenda, stellen we voor om een communicatieteam samen te stellen. Voor het communicatieteam zoeken we een trekker voor de periode waarin aan de concept REKS wordt gewerkt en een team van adviseurs als afgevaardigden namens alle gemeenten die 4 tot 8 uur per week beschikbaar

zijn voor het organiseren van activiteiten in de eigen gemeenten en delen van berichten en andere content in de gemeente. Het communicatieteam komt elke drie weken bij elkaar om de voortgang te bespreken, nieuwe activiteiten te plannen en acties bij te stellen, afhankelijk van de voortgang van het werken aan de REKS en de stemming in de gemeente. De projectleider van het communicatieteam stemt wekelijks af met de procesregisseur en de projectleider. Daarnaast stemt hij/ zij af met de communicatie coördinator van Regio Hart van Brabant.

Het communicatieteam bestaat uit een aantal collega's uit de negen gemeenten. Zij vormen het communicatiekernteam. Dit team kan worden opgeplust met mensen vanuit het stakeholderveld. Belanghebbenden met hoge betrokkenheid worden tenminste twee keer in het proces uitgenodigd om aan te sluiten, zodat we strategie en boodschappen zoveel mogelijk met hen kunnen afstemmen en versterken en we het bereik op die manier, vanuit eigen afzenderschap, kunnen vergroten.

Per gemeente wordt een vertaling op maat gemaakt, hierbij wordt een afweging gemaakt tussen wat lokaal past en wat regionaal wenselijk is. Alle geplande acties komen in een kalender te staan. De uitkomsten en opbrengsten van alle activiteiten worden goed vastgelegd, zodat dit input is voor de (concept)REKS.

De trekker/ projectleider van het communicatieteam dient een sterke communicatieadviseur te zijn, met een hands on mentaliteit. Daarbij zijn expliciet ook de volgende punten relevant:

- deze persoon moet sterk zijn in coördineren, netwerken, afstemmen met communicatiemedewerkers van negen gemeenten, met de communicatiecoördinator van RHvB, met het projectteam REKS, met communicatiemedewerkers van betrokken organisaties en bedrijven, etc.
- het alleen om de organisatie van events voor stakeholders, maar ook om de werving van (de juiste) deelnemers aan deze events (bijvoorbeeld bij burgerevents).
- Deze persoon moet ook online sterk zijn in verband met online monitoring en het onderhouden van eigen middelen. Er kan ook expertise op dit vlak in het projectteam zitting nemen.